est enim· Nō iudicat deus bis in idipm· ¶ Item ex concilio triburiēsi·

Fures ⁊ latrones si i ¶ De eod furādo occidātur visum ē q̄ ꝑ eis nō ē orādū· si ꝯphēsi aut vulnerati p̄sbitero ā diacono confessi fuerit confessionem eis non negamus·

¶ Item ex concilio arelianensi·

Si fur ā latro· ¶ De eodem· scaptus fuerit absq̄ occasione p̄t ꝯphendi· ⁊ tū si interficitur q̄ ad imaginē dei creati et baptisati sunt noīe eius interfectores eoꝝ quadraginta dieb⁹ penitētie subiaceāt· intrēt in eccīaȝ veste induti· ab escis ⁊ potib⁹ interdicti sunt· a thoro ⁊ gladio et equitatu abstineāt· In tercia et quita feria· ⁊ sabbato aliquo genere legumīnū ⁊ olerum et pomis et paruis pisciculis cū medioc̄ri ceruisia vicissim vtantur et tēperate· Si aūt a veridicis ꝯprobantur testibus q̄ sine odij meditacōne se suaq̄ȝ liberando diaboli mēbra interfecerint· ⁊ pariter peniteāt· penitētiā ꝓ homicidio eis nō iniūgimus· nisi ipi voluerint aliquid humanitatis facere· at si p̄sbr est non deponatur cunctis tū diebus vite sue penitentiā agat·

Incipit causa decimaquarta·

CAnonici cuiusdaȝ ecclesie qō̄nem mouēt de p̄diꝭs testes ex fribus suis producunt· negociatoribus pecuniam crediderūt ut ex eoꝝ mercib⁹ emolumēta acciperēt ¶ Hic primū querit an liceat eis sua repetē· ¶ Secūdo· an illi testes sint audiēdi· ¶ Tercio an illō sit vsuras exigē· ¶ Quarto· an liceat clericis vel laicis a quolibet vsuras expetē· ¶ Quinto· an elimosine de vsuris fieri possint ¶ Sexto· an vsurarij penitētiā agē valeāt

nisi qō male accepe͛t restituāt Q I

QVod autē sua repetere non pn̄t facile videtur probari· Ait enim dn̄s in euangelio Si vis perfectus esse vade et vende omnia que habes et da pauperibus q̄ ergo isti iter pfectōis arripiūt non licet eis sua hr̄e multo ergo minus licet eis repetē· q̄ nō debet repeti qō possidē nō licet· Itē si quis voluerit tunicā tuā tollere ⁊ in iudicio tecū ꝯtēdē dimitte ei· ⁊ paliū· Item apl̄s in epl̄a ad corinth· secularia igitur iudicia si habueritis oīno peccatū est in vobis· Itē gg̃· exponens oīa michi licent sȝ ego sub nullius redigor ptāte inquit· cū mens cōcepta desideria sequitur· huire reb⁹ cōuincit̄ quaꝝ amore supatur· ¶ Itē ex cōcilio carth· iiij· Pro reb⁹ trāsitorijs eps ꝓuocatus nō litiget·

EPiscopus nec ꝓuocatus pro rebus trāsitorijs litiget Quia ergo generaliter pfectis prohibetur in iudicio ꝯtēdere· patet q̄ istis nō licet stare coram iudice· ¶ Hijs ita rn̄detur· Prohibetur pfectis in iudicio stare captādo lucrū· sed non euitādo damnum· Vel aliter· aliud est sponte sua possidere· aliud ē ꝯmuniū ꝓcuratorē esse· canonici nō possident sua· q̄ res deo oblate nō sunt alicuius· utūtur eñ reb⁹ eccīe nō ut suis sȝ tanq̄ ad dispēsandum sibi creditis· Vnde ꝓsper in libro de vita cōtemplatiua· Sacerdos cui dispensacōis cura ꝯmissa est· ⁊c̄· require in cā eius a quo ꝓ ingressu mōsterij pecunia exigebat̄· Sicut ergo isti non sua possidēt· ita nec sua repetunt sed res eccīe quaꝝ ꝓcuracōnem gerūt Sic͛ q̄ in iudicio ꝓhibētur ꝯtendē sic intelligendū est· videlicet ut non sibi stent coram iudice sȝ alijs· alijs aūt corā iudice astitisse et ꝓ eis iudicem interpellasse· nonnullos scōrum legimus· hij aūt non sibi stāt· sȝ pauperib⁹ quoꝝ nc̄citatib⁹ ꝓfutura r̄petūt· et ita nō ꝓhibētur stare corā iudice· ¶ Illud vero euāgelij· si q̄s abstulerit tibi tunicā ⁊c̄· non est p̄cipiētis sȝ exhortantis· ¶ Vnde aug̃· ait· Peccat q̄ vltra debituȝ exigit non qui sibi debitum poscit·

QVod debetur et si benigne remittitur non tū inique repetit̄

ē cibꝯ aīe ⁊ nō corpus· g̃ aīam liberat ⁊ nō corpus· vel dic q̄ p̄uilegiuȝ eccīe ē ⁊ nō debȝ t̄hi ad ꝯsequētiā ut· ỹ· xvij· q· iiij· sic· nec aliqō p̄uilegium t̄hendū ē ad ꝯsequētiā ut· vij· q· i· petisti· et· xvi· q· i· hinc· Qō· i·

QVod aūt sua· oēs clerici qui hn̄t ꝓpriū vel habere pn̄t· pn̄t repetere sua· si nō habent propriū non pn̄t sȝ bona eccīe sue repetē pn̄t· si sūt p̄lati· vel si p̄lati nō sūt de mandato supioris possunt ea repetē ut· xvi· q· i· monachi· ij· Item omnes clerici pn̄t agere ꝓ miserabilibꝯ psonis de mandato supioris ut· lxxxvi· di· puenit·

b ¶ Perfect⁹· id ē sine pc̄o mōtali et sine veniali· nā curam ꝓprioꝝ non possumus habere sine pc̄o ut· xxv· di· qualis·

¶ Possideri· sic ē· iiij· q· i· §· pȝ· vn̄ hēticus nō p̄t petē restitucōeȝ aliquoꝝ· q̄ nl̄ ꝓprij p̄t possidere· ut· s· di· viij· quo iure et· xxiij· q· vij· c· i· ⁊· ij· nec laic⁹ p̄t r̄petē d͛cias q̄ eas nō p̄t possidere ut ex̄ d͛ p̄scrip· cām ad h̄ eñ ut quis possit aliquid repetē reqr̄itur ut fuerit in possessione iuris vel facti ut ex̄ de resti· spo· ex pte· vnde nō sufficit ꝓbare spoliū nisi ⁊ ꝓbet q̄ possederit· ut ex̄ de off· del'· ꝯsultacōibꝯ· vn̄ ptȝ q̄ q̄libȝ spoliat⁹ hȝ restōis bn̄ficiū ex̄ de ap· sig̃ficarunt ⁊ ex̄ d͛ resti· spo· olim· iij· inuenio tū q̄ quis p̄t petere restitucōeȝ q̄ de iure possidere nō p̄t· naȝ petitur restitucō ꝯsāguinee cū qua d͛ iure non p̄t quis ꝯmisceri ut ex̄ de rest· spo· lr̄as· Itē h̄ uus petit restitucōnē rerū dn̄i absentis quas de iure nō p̄t possidere· ut· C· si per vim vel alio mō· l· i· similiter uxor p̄t repetere res a viro sibi datas si spoliata est quaꝝ rerū dn̄iū nō p̄t habē· ff· de vi· et· vi· ar· l· i· §· deiicitur· Itē hn̄s plura stipendia petit resti

tutionem alicuius· cū tū de iure non possit illud possidere cum alijs· ut ex̄ de p̄ben· referente· Io· ego credo saluo meliori ꝯsilio q̄ laicus spoliatus decimis p̄t petere restitucōnē cū raptor restituātur ut ex̄ d͛ resti· spoli· in literis cū laici quotidie possideant decimas ex tolerantia prelatorum· secus in heretico cum sit excōmūicatus ut ex̄ de hēti· excōmunicam⁹· ⁊ dec̄· illa· causam· dicit detinere et nō possidere· b·

b ¶ Habueritis· iuriose ita ut scādalizemini p hoc·

r ¶ Sub nullius· id ē sub rei tp̄alis ptāte nolo redigi intm̄ ut aliquem offendā iuxta illō et michi res non me rebus summittere conor·

EPiscop⁹ ꝓuocatus· id est ad iudiciū vocatus· debet eñ p aliū litigaē ut no· · v· q· iij· c· ul· et si mala est causa ecclesie nō debȝ eaȝ foue re· sic nec tutor pupilli· ut· ff· de admi· tu· l· quotiens· §· sic auteȝ·

s ¶ Hijs ita· req̄re· s· i· q· ij· sacdos

b ¶ Scōꝝ· s· xij· · q· ij· expedit·

QVod debet̄· ex aliq̄ maleficio· vel itellige de quolibet debito·

k ¶ Vltra· vid͛ g̃ q̄ nō possit licite peti pena dupli ci vel quadrupli ci a fure ut no· xij · q· ij· in antiquis· qō ꝯcedit· h· sed nō est ita· q̄ hoc habetur ex canone qō peti possit· · xij· q· ij· in legibꝯ

l ¶ Talionis· ꝯ͛ delinquentē sez ut tanta satisfactio· petatur ab eo q̄n ta iniuria ꝓcessit ut· xxiij· q· iij· sex differētie· vel loq̄tur de pena talionis infligenda actori qui iniuste litigat q̄ calūniose agens punitur in sumptibus lit̄· ut· ex̄ de penis· calumniam·

m ¶ Nullū· s· quo ipe teneatur alijs vel aliter id ē nulli vult soluere penā ꝓ pc̄o debitā

n ¶ Debitum· id ē penam debitam ex pc̄o·

o ¶ Sic· h est· §·

p ¶ Cetera· id est

ꝙ omnia fūt ꝯsilij sicut istud qui pcusserit te in vna maxilla ⁊c.

Quod ꝑcipitur impatur·h̄ greḡ·innuit drām inter precipe et imꝑare·nam alias auḡ·dicit qḋ cesar ꝑcipit faciendū est qḋ impat tolerandū est·ut·xxiij·q·i·militare·Itē inter mandatū et ꝑceptuz videtur drīa q: finitur mādatum morte mādatoris·ut ex̄ de of·del'·relatū·h̄ ꝑceptū nō ut in aut·ut nulli iudicū·§·et h̄ vero iubemus·Item qn̄qꝫ ea q̄ fūt ꝑceꝑti consulūtur·ut xxviij·q·i·sic eniz qn̄qꝫ q̄ sunt mandati ꝑcipimus ut sic equipentur ꝑceptū ⁊ mandatū ut·C·de actiōi·et ob·siquidē·Item qn̄qꝫ vbū rogandi ꝓ vbo ꝑcipiendi ponitur·ut xi·q·iij·rogo·

Nō·ij·

De eo autē·an d suis in causa c̄minali nunꝙ̄ admittuntur domestici·ut·iij·q·v·c·i·nisi in duobus casibꝫ·s·cū canonici accusant suum ꝑlatū ut·ij·q·vij·lator·et cū accusatur matrimoniuz ꝓpt ꝯsanguinitatē·ut·xxxv·q·vi·c·i·silr in cā ciuili nō admittitur domesticus·ut·iiij·q·iij·etiā iure ciuili·nisi in cā ecclesie fue ut·ij·e·c·i·⁊ ex̄ d testi·insuper silr ad ꝓbādū cōsāguinitatē admittitur domesticus ut·xxxv·q·vi·c·i·siue agatur ad ꝯtrahēduz siue ad dirimendum mrīmoniū·ut extra q̄ mat·accusāe pn̄t vid:·h̄ ꝓ alio impedimento matrimonij domestici n̄ admittuntur etiā si velint probare affinitatem ut extra de testi·in lr̄is Jo·sed contra videtur dec·extra d testi·sup eo·et sic de facto seruatur et in illa dec·ī lr̄is suspitio erat contra euz q: steterat cū vxor p·vij·annos·et etiā ibi fu p affinitate iducebantur domestici·ꝑterea ut notauit ibi·t·familiares sui erāt·vel domestici quibꝫ impari

peccat autē qui exigit vltra debitū ideoqꝫ lex modū figēs penā talionis instituit·sꝫ tu eo longe es a pcc̄o iniusti exactoris quo omnino non exigis debitum·ideoqꝫ bonus mgr̄ ait·q te percutit in vnā maxillā prebe ei et alteraz·ꝑtim ne cogamur et ipsi reddē debitū ab eo qui nulluz habet debitū·Sic ⁊c·accipies·Idē de smone dn̄i in mōte habito De

Quisquis ꝑceptis non obtēperat reus ē ⁊ debitor pene et paulo post·ꝑcepto dn̄i nō obedire pctm ē·et cōsilio si vti nolueris minus boni adipisceris non mali aliquid ppetrabis·Itē greḡ·in epi

Quod stola ad iouinianum·ꝑcipitur imperatur·qḋ impatū necc̄e ē fieri·si nō fiat penā hꝫ·vbi ꝯsiliū datur offerētis arbitriū ē·vbi ꝑceptū nc̄citas ē subiētis vel coopāti·

De eo autem DII

ꝙ queritur·an de suis fratribus testes producere possint multis auctoritatibus videtur esse ꝓhibitū·leges eīm tam sacroruz canonū ꝙ̄ seculariū pn̄cipū ꝓhibent aduersus extraneū testez de sua domo pduci·ꝯtra se enim quisqꝫ testari ꝑt pro se vero minime·q: ergo isti pducuntur ut p seipsis testimoniuz ferāt·nō eīm vtilitatis sue ecclesie se peitus immunes arbitrātur futuros patet ꝙ eoꝝ vox in talibꝰ nō est audiēda·sꝫ distinctō hec et testiū examinacō crimialibꝰ causis seruanda ē in ciuilibꝰ aūt non vsqꝫqꝫ·In criminali eīm cā non licet testē de ꝓpria domo pduci·in ciuili aūt ꝑlatis ecclesie licet·Vnde pascalis scd̄us guidoni archiepo viennēsi apl̄ice sedis legato scribit dicens·Pro sua ecc̄ia testimonium ferre pn̄t clerici·

Super prudētia tua plīmū ammiramī·ꝙ in negocio bti ste

Sꝑt rōe dn̄ice vel pr̄ie ptātis alias domestici bene admittuntur·b·Super prudētia·sci stephani·vnde canonicus ꝑt inducere in testimoniū suū ꝯcanonicū ꝯtra eiusdē ecc̄ie ꝯcanonicos·quia non ē magis domesticus vni ꝙ̄ alij et par affectōis cā suspicōnez excludit·ut·ff·de ritu nup·nō solum·§·i·sic et ꝑt ipm induceꝛ ꝯtra suuz ꝑlatū ut·ij·q·vij·lator·sed nūquid ꝑt eū inducē cōtra canonicum alterius ecc̄ie·h·dicit ꝙ nō·tu ꝑt dicē ꝙ sic·quia non est domesticus istius·sed ecc̄ie tn̄·silr ꝑlatus iste ꝑt induci in testē ꝓ ecc̄ia sua dū tn̄ alius constituatur qui

nomīe ecc̄e agat ut extra de testibus·insup·nec dn̄r isti ferre testimoniū in ꝓpria cā·q: cā ecc̄ie nō est cā singuloꝝ·ut·xij·q·ij·qui manumittitur·sic legatarius fert testimoniū in cā testi in quo aliqḋ ei relictum est ut insti·de testis·§·legatarius·sed nonne talibꝫ ꝑt impari abs ecc̄ia·ḡ nō pn̄t testes esse ꝓ illa ut·iiij·q·iij·idonei·sed istud est in fauorē religionis·nā ꝯtra rōnē ꝓ religione iudicatur ut·ff·de relig·sunt ꝑsone·h̄ lꝫ dicā ꝙ vnꝰ canonicus ꝑt esse testis ī causa ꝯcanonici sui non tn̄ dico ꝙ possit esse iudex suus ꝯtra ꝯexneum·q: minor cā repellit aliquē a iudicio ꝙ̄ a testimoīo ut ex̄ d of·del'·cū·R·

phani clericoꝝ ipoꝝ acceptare noueris testionium·diuse nāqꝫ sunt spēs cāꝝ·nec in oibꝰ causꝭ crimia āgitāt In cīmibꝰ siquiḋ accusatoꝝ ⁊ testiū illa distīctō obsuāda ē q̄ in canōibꝰ ꝯtinet·ne q̇ ad ꝓbacōz domestici assumantur·Ceterū in possessionuz vel hmōi negocijs hij potissimū assumendi sunt·q eaḋ negocia tractauert·de quoꝝ auditu ⁊ visu hesitacō esse nō debeat·si ergo ijdē clerici idonei sunt ad assercōnez cause illiꝰ nullatenus remoueātur·sꝫ sic alijs deliberatū est lrīs inter sci iohannis ⁊ sci stephani canōicos lis illa plenius decidatur·Potest etc̄ itelligi aliter domestici ad ꝓbacōez nō admittantur ut ꝓ hijs vicꝫ quoꝝ sunt domestici testimoniū ferāt·Hij aūt sic sup d actoribꝰ dc̄m ē·non ꝓ domesticis sꝫ ꝓ ecciesia q̄ mr̄ ē oim pauperū testioniuz dicāt·In ꝯficiēdis autē instrumētis secularium negociorum presbri non vocentur ad testimonium sed si casu contractui eos interfuisse contigērit iubente episcopo testimoniū dicant·Vnde in sinodo hita rome ab eugenio pp̄ statutū ē·In ꝯficiēd istis sacdotes ad testimōiū non vocētur·

Quanꝙ̄ sacerdotū testimoniuz credibile habeat·tn̄ in ipis secl̄aribꝰ negocijs ꝓ ꝯficiēdis instrumētis ad testimoniū nō rogētur·q: eos talibꝰ rebꝰ inesse non ꝯuenit·si aūt euētu aliquo cāe interfuerit ⁊ aliqd viderit vel audierint vbi nulle idonee seculariū inuaniantur ꝑsone ne veritas occultet et malus ut bonus estimet·in puidētia ꝓprij epi sit ut q̇ corā se ⁊ ꝯpetētibꝰ iudicibꝰ q̇ aliter honorifice veritatē testificētur

Quod autez pre DIII ter summam emolomenta sectari sit vsuras exigere·auḡ·auctoritate probat·

ꝑsone·h̄ lꝫ dicā ꝙ

Tractauerūt q: ea que in capitulo gesta fūt melius pn̄t probare p canonicos quaz per alios ut ex̄ d testibꝫ veniēs·in fi·licet alias inter domesticos facile quiḋ confingi possit ꝓ negocij qualitate·ut·C·de donac·l·data·

Et visu·s·iij·q·ix·testes·

Quanꝙ̄·non rogātur·an clericus possit cogi·no·ij·q·vi·statuendum·

Euentu·s·iiij·q·iij·ad fidez·

Vel audierīt et h̄ ē in illis casibus vbi testimonium valet de auditu·ut·iij·q·ix·si d bitū·

Occultet·istḋ est regulare qḋ ī defectū ꝓbacōnū quilibꝫ possit cogi ut ex̄ d test·cōpuenit·imo talis admittitur qui alias non est idoneus·ut·iiij·q·iij·ꝑ ui rn̄so·si·est·l·v·di·ꝑlcis·et de cō·d·iiij·ī necessitate et·C·de hē·l·ul·

Corā se·sed q̄liter testatur clericus corā epo cum cā versatur coraz laico iudice cū cōtinentia cause diuidi nō debeat ut ex̄ de seqstra·ad h̄ Ren·h̄ ē ꝑuilegiū clericoꝝ ꝙ nō cogūtur corā quolibet iudice testari sic egregie ꝑsone nō cogūtur coraz quolibet iudice testari·ut·ff·de iuriur·ad personas·Competentibꝫ·ecclesiasticis·s·Aut aliter·id est cū omittit epus aliquibus qui recipiant testimonia ipoꝝ·Johannes·

Nō·iij·

Quod aūt·h̄ querit an usura sit vltra sortem aliquiḋ recipere·et certe sic·nisi in casibus quinqꝫ·primo in casu fauore ecc̄ie et extra deusur·c·i·et·c·ꝯquestꝰ·scd̄o ⁊ cum fideiussor soluit sortē ⁊ vsuras ꝑt petē usuras·ut ex̄ de fideiuss·ꝯstitutus·tercio et cū pena petitur ꝑter sortez·ut·xij·q·ij·in legibꝫ·quarto et cū petitur usura

qui in pſalmo·xxxvi·ſcribit dicens·
q̃ pluſq̃ dedit expectat vſurã accip̃·

SI feneraueris hominẽ id eſt ſi mutuo dederis pecuniã tuã·a quo plus q̃ dediſti exſpectes·non pecuniaȝ ſolam ſȝ aliquid plus q̃ dediſti·ſiue illud triticuȝ ſit ſiue vinũ ſiue oleũ ſiue qd̃libet aliud ſi plus q̃ dediſti exſpectes accipe fenerator es·et in hoc improbandus nõ laudandus

Itẽ iero·ſuper ezechiel·li·vi·
Quicq̃d ſup̃ datũ exigitur vſura ẽ·

PVtant quidaȝ vſuras tm̃ eſſe in pecunia·qd̃ puidens diuina ſcriptura omnis rei aufert ſupabundãtiã ut plus non recipias q̃ dediſti Item alij p pecunia fenerata ſolẽt munuſcula diuerſi generis accipe· ⁊ nõ intelligũt ſcripturã vſurã appellare ⁊ ſupabũdãtiã q̃cquid illd̃ eſt·ſi ab eo qd̃ dederit plus reacceperint·

Item ambroſius de nabuthe·
Quicquid ſorti accedit uſura eſt

PLeriq̃ʒ refugientes p̃cepta legis cũ dederint pecuniã negociatoribus·non in pecunia vſuras exigũt·ſed de mercib9 eoꝝ tanq̃ vſurarum emolumenta percipiunt·ideo audiant quid lex dicat· neq̃ʒ inquit vſuram eſcarũ accipies neq̃ʒ omniũ reꝝ·Item eſca vſura eſt·et veſtis vſura eſt·et quodcunq̃ʒ accedit ſorti vſura eſt·et quod velis nomẽ ei imponas uſura eſt·Item ſi quis inſtaurandũ conuiuiũ putet ad negociatorem mittit ut abſinthiaci cupellaȝ deferat ſibi gratis·ad cauponẽ dirigit ut picenũ vinum aut tiriacũ requirat ad laniũ ut vuluam ſibi pcuret·ad alium ut ſibi poma adornet·

Item ex concilio agathenſi·
Quãdo ãplius exigit q̃ dat uſura ẽ·

VSura eſt vbi amplius requiritur quã quod dat̃·vbi gratia ſi ſolidos decem dederis et amplius queſieris vel ſi dederis frumenti modium vnum·et ſuper aliquid exegeris·Ecce euidenter oſtenditur q̃ quicquid vltra ſortem exigitur vſura eſt·

QVod vero **Q IIII** nec clericis nec laicis liceat vſuras exigere probatur auctoritate gelaſij et aliorũ·Ait enim gelaſius papa ſcribens clericis conſtitutis per lucaniam et ſiciliam·

A queſtibus negociationis clerici abſtineant·

CLerici ab indignis queſtibus nouerint abſtinendũ et ab omni cuiuſlibet negociacõnis ingenio vel cupiditate ceſſandum·In quocũq̃ʒ vero gradu ſint ſi ceſſare noluerint mox a clericalibus officijs abſtinere cogantur·Item ex concilio arelatenſi primo quod confirmauit papa ſilueſter·

Excõicẽtur miniſtri qui feneratur·

MIniſtri qui fenerantur placuit ut iuxta formam diuinitus datam eos a communione abſtinere·Item ex concilio terraconẽſi·

Qui volunt eſſe in clero a ſtudio negociationis ſe abſtineant·

tanqam intereſſe ut dicã·ĩ·e·q·iiij qm̃ multi·quito et cũ recipitur aliquid p re que nõ ↄſiſtit in pondere nũo et menſura·in ſexto caſu rõne incertitudinis·ut extra de uſur·c·in ciuitate·et nõ ſolũ qd̃cũq̃ʒ lucrũ·ſȝ etiã ipa ſpes facit hoiem uſurariũ ut·ĩ·e·c·i·ſic ſpes facit hoiem ſimoniacum ut·i·q·iij·nõ ſolum·ad intelligẽtiã aũt hmõi qõnis ſcias q̃ duo ſunt ↄtractus qui de natura ſui ſunt gratuiti·ut mutuũ ⁊ ↄmodatũ·in mutuo certũ ẽ qd̃ requirit̃ q̃ ſit gratuitũ alioq̃n ẽ uſura·Itẽ ſi cõmodatũ nõ eſt gratuitũ nõ eſt quidẽ vſura·ſed tñ ſi aliq̃d recipitur p ↄmodato ſtatim deſinit eſſe ↄmodatũ q: aut recipitur aliquid p re ipſa aut p vſu rei·ſi p re ipa aliq̃d recipitur aut pecunia aut alia res·ſi pecunia ẽ·ẽ emptio et venditio·ſi alia res recipitur erit cõtractus pmutacõnis·ſi p uſu rei accipit̃ pecunia erit cõtrct9 locacõnis·ſi res alia erit contract9 innomiat9·do ut des vel do ut facias·oĩes iſti contractus liciti ſunt laicis ec̃ cã negociacõnis·ut·lxxxviij·di·fornicari·clerici tñ inquãtũ pñt abſtinere debent ab emptione et venditione q: illud non facile fit ſine peccato ut·ĩ·de pe·di·v·qualitas·tñ in caſu neceſſitatis pmiſſuȝ eſt clericis negociãi ut ex̃ ne cle·vel mo·c·i·licitũ ẽ tñ clericis emere aliquaȝ rudem materiam·⁊ inde aliquod artificiuȝ facẽ ſi eis ſua non ſufficiunt ut·xci·di·clericus victũ·et·xxi·q·i·c·i·de cõ·di·v·nunq̃ et tũc nõ req̃ritur lucrũ ex negociatione·ſȝ ex artificio·talia eñi lucra licita erãt apl̃is·ut·xxi·q·i·c·i·

SI feneraueris·qd̃libȝ·ſupple qd̃ ↄſiſtat in pondere nũo et menſura·ſȝ in equo et domo aliud eſt·quia ibi licitũ eſt recipe ſortem et lucrũ·et eſt ea racõ·q: in p̃dictis q̃ ↄſiſtũt in pondere nũo ⁊ menſura trãſfertur dñiũ cũ illud ſit mutuũ·vñ res illa ſtatim ẽ piculo illius qui recipit eam·vñ incõueniẽs eſſet ut noie illi9 rei magis grauaret̃·ſȝ domus et equus non ſunt piculo ſui·vñ non ẽ incõueniẽs ſi alias grauaretur p re tali dando aliquid·ad h̃ facit·ff·de uſur·eũ qui·Sȝ cõtra hoc obijcitur·pone q̃ aliquis vendat vſũ pecunie et recipiat in ſe piculum pecunie talis cõtractus nõ ẽ viciofus·q: cũ vſus ſit illius q̃ vendit licite p̃t eũ vendere et ſic habes q̃ aliquis p̃t p pecunia accipe et pecuniam et aliud in hoc caſu·alias nõ·et h̃ ẽ ideo·q: pecunia nõ deteriorat̃ur·ſed alie res deteriorãt̃·Itẽ nõne ſi creditor alicui mutuat gratis pecuniã·debitor tenetur ei ad antidota·ut ex̃ de teſtis·cũ in officijs·et·ff·de peti·hẽdi·ſȝ et ſi·§·ↄſuluit·et naturaliter ẽ obligatus ad illa quare g̃ illam oblacõnẽ naturalẽ non p̃t deducere in ciuilẽ ſcȝ ut pactũ fiat p illa danda ad quã tñ tenetur cũ etiã talia pacta interueniãt in ſpũalibꝫ ad que alias quis tenetur·ex̃ de p̃ben·ſignificatũ·⁊ extra de e ſc·ſignificaſti·[a] ↄctes·ex pacto ſm quoſdã·vel etiam ſine pacto·quia ſola

[b] Exſpectes·ſpes facit vſurarium ut h̃·ſȝ quid ſi mutuat eo pacto ut etiã ſibi remutuet cũ opus habet·nõ credo q̃ illd̃ poſſim deducẽ in pactum et ita h̃ naturalis obligacõ nõ p̃t deduci in pactum.

[c] Putant·pecunia·ſtricte ſumitur h̃ nomen pecunia p pecunia numerata ſcȝ·nã gñaliter d̃r pecunia q̃cquid habes ut·i·q·iij·totum.

[d] Pleriq̃ʒ·p̃cepta·nolũt q̃ dã facẽ cõt̃ legẽ·ſed faciũt fraudẽ legi ille vero facit fraudem qui obſeruat verba legis ſed mentẽ ei9 circũuenit ut·ff·de legibꝫ·fraus·fit aũt fraus legi quatuor modis d̃ re ad rẽ id ẽ quãdo i fraudẽ datur alia res ut h̃·⁊·i·q·i·ſũ nõnulli talis ẽ fraus macedoniani·ff·ad maced̃·l·ſed iulianus·§ mutui·Itẽ de pſona adpſonã ut cũ quis ſub pſona alterius exercet uſuram·ut·xlvi·di·ſicut non ſuo·et cũ mari9 nõ p̃t aliquid dare uxori ſupponit aliã pſonã cui det ut·ff·de donac̃·inter virũ et vx·ſi rõ·§ ul·Item de vno contractu ad aliũ cõtractum fit fraus ut cum mulier ñ poſſit aliq̃d daẽ viro fingit ſe vendere ei·ut·ff·de donac̃·inter virũ et ux·ſi ſpõſus·§·circa ſic·xvi·q·iij·ſi ſacerdotes·Itẽ de vno cõtractu ad aliũ contractũ fit fraus ut cũ mulier non poſſit fideiubẽ conſtituit ſe pñcipalem d̃bitriceȝ ut·ff·ad vell̃·quãuis·xxxiij·q·v·mulierẽ

[e] Legis·id eſt canonis legitie agentis ſcȝ legis p̃phetice dicentis qui pecuniã ſuam nõ dedit ad vſurã·et cetera

[f] Negociatoribꝫ·videtur q̃ ſi quis pecuniã ſuã dedit negociatori ut inde emat merces ut det ſibi partem lucri q̃ illd̃ ſit licitum·qd̃ nõ ↄcedo·ſi piculũ ſpectat ad recipientẽ·ut ſit inter eos cõtractus mutui·ſȝ ſi p illa v̈ba ſocietatẽ ↄtrahũt ⁊ tũc piculuȝ ſpectat ad vtrũq̃ʒ et bene licitũ ẽ q̃ vnus ſocius det pecuniam et alter ſuppleat labore qd̃ deeſt in pecunia ut·ff·p ſocio·l·v·

[g] Lex·moſaica [h] Accedit·ex pacto· [i] Ad negociatoreȝ cui credidit pecuniaȝ· [k] Poma·videtur ergo q̃ uſura differat in hoc a crimine ſimonie·q: crimẽ ſimonie non ↄmittitur in modico ut extra de ſimonia·et ſi qõnes·ſed nõ ẽ ita·et·c·illud·et ſi qõnes·intelligas ita q̃ non p̃ſumitur in modico ↄmitti ſimonia rõne pſone· Qõ·iiij·

QVod vero nulli licitũ eſt uſuras ſumere nec etiã iudeo·ut ex̃ de uſur·poſt miſerabilem·vid: tñ q̃ in caſu licitum ſit ſumere uſurã ut·ĩ·e·c·ul·tñ q̃nq̃ʒ licitũ eſt ultra ſortem aliquid recipere ut notaui in ·px·q·ſupra in ſũma·

CLerici·indignis·licitas eñi negociationes poſſunt clerici facere ut ex̃·ne cleri·vel mo·c·i·et h̃ cũ eis ſua nõ ſufficiũt ut·xci·di·clericus· [l] Si ceſſare·non ergo ſtatim deponend9 eſt clericus p̃pter

vſuras·xlvij·di·c·i·ar·cōtra·xlvij·di·c·i·So·ſtatim deponēdus eſt
et qđ h̄ dicitur refertur ad facilitatē diſpenſandi·
Miniſtri·datam·s·xlvi·di·non licet·
Canonū·vendendi·in eadē forma ſʒ in rudi materia p̄t emē co=
riū et cartas ⁊ īde facē ſotulares et libros vt·xxi·q·i·c·i·⁊·xci
di·clericus· nec ē
h̄ negociatō ſʒ ar
tificium·
Si q̄s·ex quo
libʒ·ī·xxi·q·
iij·placuit·
Si quis cleri
cus·ſolidū·
id eſt pecuniā nu
meratam·
e ¶ Hoc· id ē tm̄
Johannes·
f ¶ Nō· id ē quā
tum·
g ¶ Mercandi· ſi
deberet vendi·
h ¶ Statuto· id ē
ſolutōnis tpe·
i ¶ Decretū·a iu
dice vel ab alio·
h̄ vult dicē ꝙ cre
ditor debet frum̄
tū ꝓ tanta pecu=
nia recipe quātū
aliquis decreuerit
tempore ſolutio=
nis et ita ↄſiderā
dū ē tpus ſolutio
nis·ſed ſi nō eſt p̄
fixū tūc extimat᷑
quātū valet tēpe
quo res petitur·
ut·ff·ſi certū pe·
·l·vinum·
Quoniā mul=
ti·ad q̄ſtuʒ·
vidr h̄ ꝙ ꝓhibe=
ātur ſumē vſuraʒ
cā lucri captandi
nō aūt cauſa vitā
di dāni·ar·ad h̄
·s·e·ſi quis obli=
tus·ubi dic̄ incre
menta ſuſceperit·
maxime ſi ſit bo=
nefidei cōtractus
ubi ex ſola mora
veniunt vſure·ſi·
·ff·de uſur·mora
·§·in bone· Si q̄s
ergo eſt in mora
ſoluēdi ab eo re=
peti p̄nt vſure nō
tāquā vſure· ſed
tanquaʒ intereſſe
ut·ff·ꝓ ſoc̄·ſoci=
um·et tūc petunē
uſure iudicis offi=
cio nō iure actio=
nis·licite enim p̄t
quis agē ad hoc
ut reddat᷑ indem
nis ut extra de fi
deiuſ·peruenit·et
xij·q·ij·ſi quis de
clericis·ubi agit᷑
ad intereſſe·
Quicūqʒ·mo
diū· ſi aliq̄s
vendat merces q̄
modo valent qua
tuor et facit pactū vt ei dentur q̄nqʒ ad terminū p̄fixū · illud non eſt
vſura ſi dubiū eſt quātū valere p̄nt merces ille ad terminū p̄fixum vt
extra de vſur·in ciuitate·ſed ſi venderet longe cariori foro ꝙ mō va
leāt tūc eēt vſura·ut extra·e·ti·ↄſuluit·Jo·et qđ dr de vēditōe mer

Canonū ſtatutiſ firmatū ē·vt
quicūqʒ in clero eſſe voluerit
emēdi vilius et vendēdi carius ſtu=
dio nō vtat᷑·qđ ſi exercere voluerit
cohibeat᷑ a clero· ¶ Itē ex ↄci·mar
tini p̄pe· Alienetur a clero vſuraſ q̄
ſupabūdātias exigēs
Si quis
oblitus timorē dei ⁊ ſcaꝝ ſcri
pturarū q̄ dicūt·qui pecuniā ſuā nō
dedit ad vſurā· poſt hāc ↄgnitōem
magni ↄcilij fenerauerit vel cēteſi=
mā exegerit· ā ex quolibʒ negotio
inhoneſto turpiſ lucri queſierit·aut
per diuerſas ſpecies vini vel frugis
vel cuiuſlibet rei emendo vel venden=
do aliq̄ incrementa ſuſcepit de gra=
du ſuo deiectus alienus habeatur a
clero· ¶ Itē ex eodē· Pro pecunia
quā dedit mutuo clericus iuſto p̄=
cio ſpeciem recipere poteſt·
Si quis cleric9 in necitate ſo
lidū p̄ſtiterit·hoc de vino vel frumē
to accipiat qđ mercādi cā tpe ſta=
tuto decretū ſuit venūdari· Ceteꝝ
ſi ſpēʒ nō habuerit necariaʒ ipm qđ
dedit ſine vllo augmēto recipiat·
¶ Itē ex ↄci·carthaginēſi quarto
Nullus clericus plus accipiat ꝙ ac=
comodauit·
Nullus clericoꝝ
amplius accipiat ꝙ comoda
uit·ſi pecuniā·pecuniam accipiat·ſi
ſpeciē eandē ſpēm quā dedit accipi=
at·et quidquid aliud tm̄ quātū de=
dit accipiat· ¶ Itē ex niceno ↄcil·
Deiciāt᷑ a clero turpia luc̄ ſectātes
Quoniā multi clerici auaricie
cā turpia lucra ſectāteſ obliti
ſūt diuini p̄cepti quo dēm eſt· q̄ pe
cuniā ſuā nō dedit ad vſurā·ſtatuit
h̄ ſcm ↄciliū vt ſi quis inuētus ſuit
poſt hāc diffinitōem vſuras accipe
vel ex quolibet tali negocio turpia
lucra ſectari vł etiā ſpēs frumētoꝝ
ad ſextuplū dare· oīs qui tale ali
quid conatus fuerit ad queſtū· dei
ciatur a clero et alienus hēatur ab
ecc̄iaſtico g̃du· ¶ Item leo papa·
Etiā laicis vſura dānabił eſt
Nec hoc p̄tereundum eē duxi=
mus eſſe quoſdā lucri turpis cupi
ditate captos q̄ vſurariā exercēt pe
cuniā ⁊ fenore volūt diteſcē· qđ nos
vt nō tm̄ dicam9 in eos qui ſunt i
clericali ordie ↄſtituti· ſʒ etiā in lai
cos cadē· ⁊ q̄ xp̄ianoſ ſe dici cupiūt
ↄdolemus ꝙ vindicari acrius i eos
qui fuerūt ↄfutati decernimus ut oīs
peccādi oportūitas adimat᷑· ¶ Itē
iulius papa· Turpe lucꝝ ſequit᷑ q̄
minus emit vt plus vendat·
Quicūqʒ tpe meſſis uł vidēmie
nō necitate ſʒ ꝑp̄t cupiditatē ↄpa=
rat annonā vł vinū·vbi gr̄a d duo
b9 denarijs ↄpat·modiū vnū ⁊ ſer=
uat vſqʒ dū vēdatur denarijs q̄tuor
ā amplius hoc turpe lucꝝ dicim9·
¶ Itē ambro·in li·d bono mortis
Rapinam facit qui vſuram accipit
Si quis vſuraʒ accipit rapiaʒ
facit vita ñ viuit· ¶ Itē au·
ad macedoniū· Nō minus crudelis
eſt qui pauperē trucidat fenore ꝙ
qui diuiti aliquid rapit·
Quid dicā de vſuris quas etiā
ipe leges et iudices reddi iubēt·an
crudelior ē qui ſbtrahit aliquid vel
eripit diuiti· ꝙ qui trucidat paupe
rē fenore·Hec vtiqʒ atqʒ hmōi ma
le vtiqʒ poſſidētur ⁊ vellē vt r̄ſtitue
rētur·ſʒ nō eſt quo iudice repetant᷑
iā vero prudēter intueamur qđ ſcri
ptū eſt ſi fideli homī totus mundus
diuitiarū ē· infideli aūt nec obolus·
nōne oēs qui ſibi vidētur gaudere
ↄq̄ſitis eiſqʒ vti neſciūt·alienū poſſi
dere ↄuicimus·hoc eñ certe alienū
nō eſt qđ iure poſſidetur· hoc auteʒ
iure poſſidetur qđ iuſte· et hoc iuſte
qđ bn̄· Omne igit᷑ qđ male poſſidet᷑
alienū eſt· male aūt poſſidet q̄ male
vtit᷑· ¶ Porro a quo vſure exigē=
de ſūt ambro·teſtat᷑ dicēs· Ab illo
vſuras exigē poſſu9 cui iur̄ nocem9
Ab illo exige uſurā cui merito
nocē deſideras cui iure inferū
tur arma huic legitie auferūt᷑ vſu=
re·quē bello vincē nō potes ab hoc
vſurā exige·quē ñ ſit crimē occidē

cium intelligitur ſi tpe ↄtractus nō fuerat venditurus· alioquin eſſet
vſura·ut extra·e·c·ulti·b· ꝰuſurarius ē raptor·g° in eū nō trāſfert᷑
Si quis rapinā·ſic g°= dominiū·ſic̄ nec in ſimoniacū·p̄t tm̄ ↄcedi
ꝙ trāſfertur dn̄iū in eū· Itē cū vſurarius nō audiatur niſi reſti=
tuat vſuras quas ab aliquo recepit· g° nec raptor ut vidr ꝙ non ad
mitto ⁊ rapia lar
ge dr q̄libʒ uſur=
patio iniuſta ut
xxxij·q·iiij· mere
trices·
Quid dicam·
reddi· id eſt dari
q̄a uerbū redden=
di ponit᷑ ꝓ v̄bo
dandi ut·ff·de v̄·
ſig·uerbū redden
di· poteſt tamen
dici ꝙ etiā ſm̄ le
gem non ſunt dā
de uſure· tū q̄a ſa
cre leges nō dedi
gnātur imitari ſa
cros canones·ut
ij·q·iij·§·notan=
dum·tum quia im
perator iubet ſer
uari ea que ſtatu
ta ſunt in niceno
cōcilio·ut in aut·
de eccleſi·titul·in
p̄n·coll·ix· ſed ni
ceñ·ↄciliū ꝓhibʒ
vſuras·vt·xlvij·
di·quoniam·cum
ergo impator cō
ſtitutōe ſua ↄfir=
mauit ſtatuta ni=
ceni cōcilij patet
ꝙ voluit deroga
re omnib9 legib9
qui loquuntur de
vſur·uł dic vt di=
xi·x·di·lege·
o ¶ Scriptuʒ eſt·
in prologo biblio
thece·
p ¶ Totus·id eſt
quantumlibʒ pua
ps mundi ut hec
dictio tot9 hic po
natur diſtributi=
ue·
q ¶ Nec obolus·
ſupple totus mū=
dus·
r ¶ Alienū·canō
fingit rem illā ali
enā qua quis ma=
le vtitur·vt hic·
et xlvij·di·ſic̄ hij·
et extra de v̄·ſig·
c·ius·
Ab illo· cui·
id ē ſicut nul
li debes nocē ſic
a nullo debes pe
tere vſuras ut totū intelligatur negatiue ⁊ ſic planum eſt·alij dicūt
ꝙ ab hoſtibus licitum eſt petere vſuras·nam et oīa eoꝝ licite poſ
ſumus auferre ut·xxiij·q·vij·c·i·et·ij· et quibuſcūqʒ inſidijs poſſu=
mus nocere eis·ut·xxiij·q·ij·dominus·

ſine ferro dimicat qui uſuras flagitat· ſine gladio ſe d' hoſte vleiſcitur qui fuĕit uſurarius exactor inimici· ergo vbi ius eſt belli ibi ius uſure·

Q Uod vero eli- Q U
moſine non ſint faciende ex fenore vel vſuris nec quolibet male acquiſito aug· teſtatur in libro d' v'bis domini tractatu·xxxv

De vſuris elemoſine fieri nõ poſſunt

N Olite velle elemoſinas facere de fenore et vſuris· ¶ Item aug·

Oblatio d' rapina reprobatur a domino·

I Mmolans ex iniquo oblatio eſt maculata· dona iniquorũ non pbat altiſſimus nec reſpicit in oblacõibus iniquorũ nec in multitudine ſacrificorũ eorũ ppiciabit' pctis· Qui offert ſacrificiũ de ſba pauperis · idẽ ẽ q̃ſi qui victimat filium i ɔſpcũ pris ſui· panis egentiũ vita paupis ẽ· qui d' fraudat illũ hõ ſãgnis eſt· q̃ effundit ſanguinẽ ⁊ qui fraudẽ facit· neceſſario fres ſunt· ¶ Itẽ aug· in omelia·

Nõ ẽ aliq̃d rapiẽdũ diuitibꝫ ut detr̃· egenis

E Orte aliq̃s cogitat et dicit· multi ſũt xpiani diuites auari cupidi nõ habebo pctm ſi ſuũ illis abſtulero et paupibus dedero· vñ em̃ illi nil boni agũt mercedẽ hr̃e potero· ſed hmõi cogitacõ a diaboli calliditate ſuggeritur· nã· ſi totũ tribuat paupibꝫ qd' abſtulerat addit potius peccatũ q̃ꝫ

N minuat· ¶ Item ieronimus·
Emo qui rapit moriẽs ſi habꝫ vñ reddat ſaluat' ſi eos quorũ fuit inuenire nõ poteſt eccie vel pauperibꝫ tribuat· ¶ Item ambroſius·

R Apinã emere nõ licꝫ niſi ea intẽcõe ut cui ẽ oblata reſtituat'· ¶· Itẽ eiuſdẽ·

Furtũ omittit q̃ alienũ inuentũ nõ reddit·

S I quid inueniſti et nõ reddidiſti· rapuiſti quãtũ potuiſti feciſti· quia plus nõ inueniſti· Qui alienum negat ſi poſſet ⁊ tollet· Deus cor interogat ñ manũ· ¶ Itẽ greg·

Qui de rebꝫ ɔceſſis ⁊ bene q̃ſitis elemoſinã impendit ille placet deo

E Limoſina redẽptoris nr̃i oculis illa placet q̃ nõ ex illicitis ⁊ iniq̃tate ɔgerit'· ſꝫ q̃ de rebꝫ ɔceſſiſ et bene acquiſitis impẽdit'· ¶ Item iero· in libro leuitici·

Peccat q̃ rem inuẽtã ñ reddit

M Ulti ſine pcc̃o putat eſſe ſi alienum qd' inuenerit teneãt· ⁊ dicũt deꝰ michi dedit cui habeo reddẽ· diſcant hoc pctm ſile eſſe rapine ſi quis inuenta nõ reddat· ¶ Itẽ aug·

Bonus vſus iuſtificat rem iniuſte acquiſitã

N Ecꝫ enim ſi agris iniuſte iniq̃ ac pperam inuaſis ita quiſq; vtatur ut ex eorũ fructibꝫ largas elimoſinas faciat· ideo rapinam iuſtificat· Necꝫ em̃ ſi aliquos ruri pprio vel iuſte q̃ſito auarus incũbat· ideo culpanda ẽ iuris ciuilis regula qua poſſeſſor legitimus factus ẽ· nec tirannice factõis puerſitas laudabilis erit· ſi regia clemẽtia tirãnos ſbditos tractet· nec vitupetur ordo regie ptãtis ſi rex crudelitate tirãnica ſeuiat· Aliud ẽ nãq; iniuſta ptãte iuſte velle uti· ⁊ aliud ẽ iuſta ptãte iniuſte velle vti· ¶ Itẽ ambro· in li· de officiis·

Cũ alterius detrimẽto alteri ſbuenire nõ licꝫ

D Enicꝫ ſi nõ pt ſbueniri alteri niſi alter ledat'· ɔmodius ẽ neutrum iuuari q̃ꝫ grauari alterũ· Ideocꝫ in cauſis pecuniariis interuenire nõ ẽ ſacdotale in quibꝫ nõ pt fieri qui frequẽter ledatur alter q̃ vincit'· qm̃ interceſſoris bñficio ſe victũ arbitratur· Sacerdotis ẽ igitur nulli nocere pdeſſe velle omnibꝫ· poſſe autem ſolius ẽ dei· ¶ Item greg· in regiſtro

a ¶ Ubi ius· iuſtũ bellũ eſt qd' geritur ex edicto principis· vt· xxiii· q· ii· iuſtum· Io·

Q Uod vero· quidam gñaliter dicunt q' de nullo illicite acquiſito poteſt fieri elemoſina· nec de meretricio nec de vſura· nec de alea· nec de hiſtrionatu· nec de ſimonia· ſeri ptum eſt enim honorificabis dominum deũ tuũ de tuis iuſtis laboribꝫ· i· q· i· ñ ẽ putãda· et · i deuteronomio dr̃ nõ accipies mercedẽ pſtibuli· et ẽ ar· ad hꝫ· ꝫ· e· elemoſina· et · xxxii· q· iiii· ſic non ſũt· nã illicite acquiſita nõ ſũt i bonis nr̃is vt· ff · p ſoc· cũ duobꝰ· · §· vlti· alii dicunt q' ſi in illicite acq̃ſitis nõ trãſfertur dñiũ· vel etiã trãſfertur ſed ɔpetit repeticõ· nõ pt inde fieri elemoſina vt in vſura· ar· ex̃ de iuriur̃· debitores· et in ſimonia vt ex̃ de ſimonia· de niẽs· ſed ſi non datur repetitio et trãſfertur dñium bñ fit inde elemoſina vt ſi aliquid datur meretrici illd' nõ pt r̃peti ut· ff · de ɔ· ob· tur· cãm Idẽ et ſi· §· quoties· vñ de tali pt meretrix facẽ elemoſinã· idem ẽ de eo q' datur hiſtrioni· et d' eo qd' extorquetur racõne officii alicuius ut ꝫ· e· nõ ſane· q' autẽ dr qd' ſacerdos nõ pt accipe mercedem pſtibuli· pt dici qd' nõ debꝫ recipi oblacõ meretricis lꝫ elemoſina poſſit inde fieri ⁊ hec eſt rõ vt pter ruborẽ citius ɔũtatur vt· xc · di· oblacões· et · xvii· q· iiii· miror ſed de illis q̃ ſunt extõta p violentiam non rõne officii alicuius vt de rapia ⁊ de furto ñ pt fieri elemoſina dicũt tñ q̃dã qd' ſi res furtiua vẽdatur de nũmis illis pt fieri elemoſina q: non ſunt nũmi furtiui qui dãtur p re furtia ut· ff· de furt· qui vas · · §· vlti· qd' nõ credo· vt extra de vſũris· cũ· tu· in ſi·

N Olite· et vſure· inculcatio vbor̃· vnde lucanus · hinc vſuram vorax auidũq; tpe fenus· · s· i· q· i· c· non ẽ putãda· b ¶ Nec in multitudine· ſed in meritis· vt· xxiiii· q· i· odi·

I Mmolans· iniquorũ· ¶ Sanguinis· s· lxxxvi· di· paſce·

¶ Fres· id ẽ pares ſiue ſiles in pcto ꝫ· e· c· multi· et · c· nemo· ripiniam

F Orte· non habebo· nec em̃ pter bonũ faciendũ ẽ malũ· vt · xxx· · q· i· noſſe· xxxii· q· iiii· ſicut nõ ſunt nõ videtur tñ q' talis furtũ cõmittat· quia furtũ nõ fit niſi aſſit animus lucrãdi· vt· ff· de furt· l· i· ſed

nõ ẽ ita· quia ſpẽs lucri ẽ ex alieno largiri· vt· ff· d' furt· ſi pignore· §· i

S I quid inueniſti· hꝫ notabis p ſi inueni rem aliquã habitaꝫ p derelicto· lꝫ intendam eam furari nõ tñ ɔmitto furtũ· Itẽ ſi nõ habetur p derelicto credo tñ q' habeatur p derelicto· ſili' non committo furtũ· ſi autem nec habetur· p derelicto nec credas q' habeatur· ſi eo animo accepiſti vt dño reſtituas non ɔmittis furtũ hꝫ tñ in libello debes pteſtari· hoc totũ habes· ff· de furt· falſus· §· qui alienũ Itẽ ⁊ hꝫ ſcias qd' ſi quis inuenit theſaurũ i loco pprio ſtatim inuẽtoris eſt ſi vero in loco alieno ⁊ caſu fortuito eũ inuenit dimidius fit inuẽtoris et dimidius dñi loci· ſi vẽo ſtudioſe q̃ſiuit et inuenit eum in loco alterius totus eſt dñi loci· ſi vero in ſacro vel religioſo loco caſu fortuito inuenit theſaurum totus eſt inuentoris· vt inſti· de reruꝫ diuiſione · §· theſauros· et · · C· de theſaur· l· nemo· li· x· Io·

M Ulti· dicunt iſti male dicũt q: oẽs ſcire debent qd' ſuũ non ẽ ad alios ptinere · vt· C· vnde vi· cõquerebatur·

N Ecꝫ· iuſtificat ar· qd' bonũ nõ improbatur pter malũ coherens· nec malũ approbat' pter bonum coherens· vt l vi· di· vndecũq; et · xxiii· q· v· relegentes · ar· cõtra · xxii· q· ii· ſi· q̃libet

m ¶ Laudabilis· id ẽ lꝫ iniuſte electus bene vtatur dignitate p hꝫ nõ cõualeſcit dignitas vt· i· q· i· pncipatus hꝫ tñ fallit vt extra de renũc· niſi·

n ¶ In iuſta· id ẽ in iuſte acquiſita omnis em̃ ptas a deo eſt ut· xxiii· q · i· quid culpatur

D Enicꝫ· ſic· xi · q· iii· nolite cũ ſuis ɔcordan · et· xiii· q· ii· nõ ex timemus· ɔtrũ· ar· qd nulli ſubueniendũ ẽ cũ iniuria alicuius· vt· xx ii· q· ii· primũ et cauendũ ẽ ne pretextu nocentis innocens

p ¶ Neu- pumatur· C· de hꝫ qui latro· occi· l· ii· in ſi· quia ſanctiꝰ ẽ· zc· ff· d' penis· abſentẽ· et pena ſuos tenebit auctores · ff· de penis ſancimus · et extra de hiis q̃ ſi· a ma· p te ca · queſiuit· nec debet alteri p alterũ iniqua ɔditio afferri· vt· ff · de reg· iur̃· non debet ·

q ¶ Sacerdotale· ar · qd' ſacerdotes nõ pñt aduocare in cauſis vt hic· et · lxxxviii· di· platũ· ar· ɔtra· xv· q · ii· obſeruandum· ſolucõ· corã ſeculari iudice nõ pñt allegare niſi p certis pſonis vt extra de poſtul'· c·

id eſt ſed corã eccĩaſtico ſic . Jo. vnde ſacerdos hodie nõ p̃t poſtulaẽ niſi ꝓ ſe et eccleſia ſua vel pro cõiunctis vel miſerabilibus pſonis vt extra e. c. vltimo. b.

Criptũ eſt. h̃ capitulũ expoſitũ eſt. s. iij. q. vij. in grauibus.

Jxit. ſumendũ. ar. ab exemplis nõ eſt argumentandũ. xij. q. ij. gloria. ar. ↄtra. xxxvij. di. qui de menſa.

Elemoſine ⁊ ſacrificia ñ placẽt deo q̃ offerũtur ex ſcelẽ.

Criptũ eſt. victime impioꝝ abhomi-nabiles ſũt deo. vota iuſtoꝝ placa-bilia. Neq₃ em̃ in oĩpotẽtis dei iũdi-cio q̃d ſ₃ a quo detur inſpicit̃. Hinc eſt em̃ qđ ſcriptu₃ eſt. reſpexit deus ad abel et ad munera eius. ad cain aũt et ad munera eius nõ reſpexit. dicturus quippe q₂ dñs reſpexit ad munera. p̃miſit ſollicite. q₂ reſpexit ad abel. ex qua re patẽter oſtendit̃ q₂ nõ offerẽs a muneribꝰ. ſ₃ munẽa ab offerẽte placuerũt. Dona quippe iniquoꝝ nõ ꝓbat altiſſimus nec reſpicit in oblatõnibus eoꝝ nec in multitudine ſacrificiorũ₃ ꝓpiciabit̃ pcc̃is eoꝝ. Jtẽ. longe ẽ dñs ab impijs et oratõnes iuſtoꝝ exaudiet. ¶ Ecõtra in exodo legit̃. ꝙ filij iſrahel exituri de egipto a vicinis ſuis accepert̃ mũtuo vaſa aurea ⁊ argẽtea. ex qnibꝰ poſtea edificauert̃ tabernaclm̃ dño. hijs rñdet aug̃. in li. q̃nũ exodi. Nõ l₃ aliena rapere exẽplo iſ̃ritaꝝ expoliãtiũ egiptios

Jxit dñs ad moyſen petat uir a ꝓxio et mulier a ꝓxima vaſa argẽtea et aurea et veſtẽ. ñ hinc quiſq₃ ſumẽdũ exẽplũ putare debet ad expoliandũ iſto mõ ꝓximũ. hoc em̃ dñs iuſſit qui nouerat q̃d quemq₃ pati oporteat. nec iſrl̃ite furtũ fecerũt ſ₃ deo iubẽti miniſteriũ p̃buerũt. ¶ Jtẽ obicit̃. aliena rape nõ ẽ ↄtra p̃ceptũ. nullo ſiquidẽ dei mandato rapina vid₂ ꝓhibita. ſ₃ noie furti om̃is illicita vſurpatõ rei aliene intelligit̃. ¶ Vñ aug̃. in eodẽ li.

Maioris pene eſt violenter eripere aliquid ꝙ̃ furari

Enale ẽ occulte auferre. multo maioris pene ẽ viſibiliter eripe. Auferre ergo nolẽti ſiue occulte ſiue pala₃ h₃ p̃ceptũ ſuũ. furti em̃ noie hñ intelligitur om̃is illicita vſurpatõ rei aliene. ñ em̃ rapinã pmiſit qui furtu₃ ꝓhibuit. ſ₃ utiq₃ furti noie i lege veteris teſtam̃ti ⁊ rapinã intelligi voluit. a pte em̃ totũ ſignificauit q̃dquid illicite reru₃ auferat̃. ¶ Hijs auctoritatibꝰ ꝓbat̃. ꝙ neq₃ ex rebꝰ iuẽtis neq₃ ex male ↄq̃ſitis elemoſinã quiſq₃ facẽ pt̃. ¶ S₃ aug̃. ↄtra

¶ Furtum. ar. ꝙ hoſtes poſſumꝰ decipẽ et eis ſua auferre. vt. xliij. di. in mãdatis. xxiij. q. vij. c. i. et. iij. s. di. viij. quo iure. et. C. đ commerc̃. et merca. l. ij. hic tantum ideo excuſantur. quia maioris auc̃te hoc fecerunt. et ita eſt ar. h̃ ꝙ autoritas maioris excuſat in illicitis. vt. lxij. di. ſalonitane. ⁊ de ↄ. di. v. diſcipulos. xxij. q. i. quid culpatur. ſic abraha₃ et ſampſon et alij multi fuerunt excuſati auctoritate domini ut. xxiij. q. v. ſi nõ l₃. ar. ↄtra. xvi. q. i. in canonibꝰ. et. xij. q. ij. quicũq₃.

Enale. id eſt dignũ pena.

¶ Maioris. magis em̃ delinquit raptor ꝙ̃ fur ut in ſtitu. de vi. bo. ra. in principio.

f ¶ Rapinã. ar. ꝙ aliquo prohibito ꝓhibita ſunt oĩa ſilia. ut eẋ de ↄſti. tranſlato. et. s. di. iiij. deniq₃. in fi. ⁊ que ſequuntur ex illo eẋ. e. ti. c. na₃ ↄcupiam.

g ¶ Apte em̃. ſiĉe. xxxij. q. iiij. meretrices. ẽ aũt furtũ pars rapine eo mõ quo genus pars ẽ ſpẽi. rapina enim eſt ſpẽs furti. nam omnis raptor eſt fur. vt inſti. de vi. bo. rap. in p̃n.

Vi habetis. de malo. G. tribus modis exponit h̃ et bene.

¶ Reddit rẽ. ut in furto et rapina et talibꝰ omnibꝰ

vbi non transfertur dominium nec datur repetitio.

k ¶ De mãmona. mãmon dicitur demon qui p̃eſt diuitijs.

On ſane. aufertur. p iudicem.

m ¶ Nec medico. p̃mittit em̃ h̃ medicos quaſi digniores cũ tñ medici nõ ſint maioris valoris ꝙ̃ obſtetrices. vt. C. oĩa. de l̃. ſi duobus. in p̃mo. R̃.

¶ Procinium. h̃ eſt ↄtra gan. qui dixit ꝙ nĩl poſſ₃ recipi ꝓ iuſto patrocinio vt notatur. xi. q. i. nõ lic₃

o ¶ Jlle. ar. ↄtra illos qui dicunt ſi dedi tibi pecunia₃ vt ꝓ me iudicaẽſ in iuſta cã ꝙ non poſſum repetẽ pecuniã datã ut. ff. de ↄdicõ. ob tur. cauſã. l. ij. vbi dicitur ꝙ talis h̃ re₃ pdit. ꝙ vid₂ iudicem corrũpe. ego credo ꝙ talis poſſit repetẽ pecuniã ſi nõ eo aĩo dat ut iudicem corrumpat nam ſi dat eo animo vt ius et q̃ etem ſibi ↄſeruet tunc p̃t repetẽ ut ꝓbatur extra đ ſimonia. dilectus. ſed ibi d₂ ꝙ repetit ſi non ſeruatur pactũ.

Qui habetis Demale acq̃ſito bonum fieri poteſt.

Vi habetis aliquid de malo facite inde bonũ. Qui nõ habetis de malo nolite acquirẽ de malo. Eſto tu bonꝰ qui bonũ facis de malo. et cũ cepis aliquid boni facẽ de malo. noli remanere tu malus. nũmi tui ↄuertũtur in bonũ. et tu remanes maluſ. Sed hoc multipliciter intelligitur. facit em̃ de malo bonu₃ qui reddit quod illicite abſtulit. Noie etiã mali cura et ſollicitudo mortaliũ exp̃mit̃. De malo ẽgo bonũ fac̃ q̃ paupibꝰ diſpẽſat qđ cũ laboẽ ⁊ ſollicitudine acq̃ſiuit. iuẋ illđ euãgelij. facite vobis amicos đ mãmona iiq̃tatis. vl̃ ex malo acq̃rit̃ qđ ex turpi cã poſſidet̃. veluti cũ mathematicꝰ ex arte quã docet vl̃ ex futuris q̃ p̃nũciat nõnulla lucrat̃. q̃ vero đ malo ſic acq̃rũtur in bonũ pñt ↄũti. de pcc̃o ec̃ aliq̃ nõnũꝙ̃ acquirũt̃ que paupibꝰ iuſte erogant̃. ¶ Vñ aug̃. ad macedoniũ. Que male acquirũtur aſſ q̃̃ pñt bene expẽdi

On ſane quidq̃d ab iuito ſumitur iniurioſe aufert̃. nã pleriq₃ nec medico volũt reddẽ honorẽ ſuũ nec opario mercedẽ. nec tñ hec q̃ ab iuito accipiunt̃ p iniuriã accipiũtur. q̃ potiꝰ p iniuriã nõ darẽtur. ſ₃ nõ ideo deb₃ iudex vendẽ iuſtũ iudiciũ ã teſtis teſtioniũ verũ q₂ vẽdit aduocatꝰ iuſtũ procĩniũ. ⁊ iuriſpitꝰ veꝝ ↄſiliũ. Jlli em̃ inter utrãq₃ ptẽ ad examẽ adhibẽt̃. iſti ex vna pte ↄſitũt. cu₃ aũt iudicia ⁊ teſtioĩa q̃ nec iuſta nec vera vẽdenda ſũt iniq̃ ⁊ falſa vẽdunt̃. multo ſceleratiꝰ vtiq₃ pecũia ſumit̃. q₂ ſcelerate ec̃ ꝯuis a volentibꝰ dat̃. ille tñ ſolet male ſibi ablatã pecuniã repetẽ qui iuſtũ iudiciu₃ emit qm̃ venale eſſe ñ debuit. q̃ vero p iniquo iudicõ dedit vellet qui de r̃petẽ niſi timẽt vl̃ pudẽt emiſſe. Sũt alie pſone inferioris loci q̃ ab vtraq₃ pte ñ inſolẽter accipiũt. ſic officialis ⁊ q̃ amouet̃ et cui admouetur officiũ. ab hijs extorta p immoderatã ꝓbitatẽ repeti ſolẽt. magiſq₃ rep̃hẽdimus q̃ talia inuſitate repetiert̃ ꝙ̃ qui ea de more ſupſert̃ qm̃ inte nc̃cie pſone rebꝰ huanis

p ¶ Accipiũt. ſpõtulas.

b ¶ Amouetur. diſtinguẽ vult inter ꝑpetuos et tẽporales officiales tpale₃ vocat eũ q̃ amouetur. ꝑpetuum vocat eũ cui ꝑpetuo traditur tale officiũ.

r ¶ Repeti. de facto.

s ¶ Magiſq₃. hoc vuit dicere ꝙ ofn̄ciata rep̄hendũtur nõ ex eo q' aliqua extorquent. ſed ꝙ ea immoderate exquirunt. vnde talia non repetũtur ab eis niſi certum ſit ſalariũ eis ↄſtitutũ. tũc em̃ ſi aliquid vltra h̃ peti erit crimine ↄcuſſionis tenentur ut. xxiij. q. i. militaẽ et ſoluẽt quadrupluz. vt. xviij. di. qm̃.

t ¶ Neceſſarie pſone. ad officium tale.

a ¶ Tam̃ ſua· ar· q̃ de reb⁊ illicite acquiſitis dũmõ transferatur dñiũ in accipiẽtem fit elemoſina· vt· s· e· qui habetis· b ¶ Quam donanda paupib⁊· c ¶ Publicani· qui dixit ſi quem defraudaui reddo q̃druplũ et ſic patet q̃ licite quadruplũ vel duplũ peti p̃t· vt· xij· q· ij· cũ deuo-ſiſſimam· d ¶ Non poſſunt· et pro ſecto· vt· tantũ q̃ ad dignũ fructum· d· ¶ Non· vi· tiſſimam·

penitẽtiã nõ p̃nt agere id ē fructũ penitẽtie vẽ nõ ↄſequuntur

poſtea p̃uenerit ad pinguiorẽ fortunã eque p̃t ↄueniri ſicut ille q̃ ex aliq̃ ↄtractu ē obligatus· inſti· de acti· § vl· l ¶ Intercedẽ· vt· xxiij· q· v· reos· et· xvij· q· iiij· reũ· et h̃ ē ar· q̃d clericus i foro ſeclari p̃t aliquẽ d̃fendere in cã ſanguinis vt· xxiij· q· v· c· i· ij· et· iij· m ¶ Subtrahimus· ar· s· v· q· v· nõ omis· n ¶ Adiuuat· ar· q̃d nõ debemus dños nr̃os iuuare in illicitis vt· xi· q· iij· ſi· dñs· et· c· nõ enim ſemp· o ¶ Exigẽ· id eſt

Q vt· j· e· c· ·i· tamen admitti debent ad penitentiam· ut ex̃ de pe· et re· q̃ quidã et· j· de pe· di· iij· §· vl· ⁊ di· v· falſas·

S I res· niſi r̃ſtituatur· vi dẽ q̃ quantocũq̃ tp̃e aliquis rẽ alienã poſſederit q̃d nõ currit in ea p̃ſcp̃cõ· vt· xxxiiij· ·q· ij· ſi vĩgo· nã diuturnitas tp̃is nõ minuit ſed auget vl̃ aggrauat peccatũ vt· xxiiij· q· i ·ſciſma· vñ i p̃ſcp̃cõe requiritur bona fides a principio ⁊ in medio et in fine et ex omni p̃te p̃ſcp̃cõis· vt ex̃ de p̃ſcp̃· quoniã om̃e· tu dicas q̃ ſi ex omĩ p̃te p̃ſcp̃cõis habuẽit bonã fidẽ iam res illa facta ē ſua de bñficio iur̃ · vnde tũc nõ eſt dicẽdũ q̃ habeat ↄſcientiã rei aliene licet poſt tp̃us preſcp̃cõis incipiat ſcire rẽ alienã fuiſſe· ṅ velis intelligere id ē rei q̃ fuit aliena· Quidã tñ dicũt q̃ ſi aliq̃s rem p̃ſcp̃tã habẽt ex cã lucratiua tenet̃ eam reſtituẽ ſi remordꝫ ip̃m ↄſcientia· q̃ nĩl deperire credim⁹ eccĩe vtilitatib⁊· ſi ea que fũt aliena reddun tur· vt· liiij· di· generalis· ſed ſi habet cã ex cã nõ lucratiua nõ tenet̃ vt· ff· de his qui in frau· cred· qui aũt· § ſi quid cum pupillo·

f ¶ Patiẽdo· id ē p̃mittẽdo q̃d alij mali ei auferant·

g ¶ Redde· h̃ intellige q̃ñ fur vel raptor non eſt ſoluendo ſꝫ ſi eſſet̃ ſoluẽdo licet res quã abſtulit ſine culpa ſua periſſet tñ tenetur reddẽ eſtimacõem illius· vt· C· de fur· ſ̃btracto· h ¶ Vbi· id ē in quo caſu· i ¶ Cruciatus· ar· q̃d qui paupes ſũt et non ſunt ſoluendo ſemp verberandi ſũt p̃ debito vt· xij· q· ij· fraternitas et i· l· illa ſi ſine ſed h̃ verum eſt ubi ↄueniũtur ex maleficio· ſed ſi ↄueniantur rõne contractus alicuius tũc ſufficit cedẽ bonis vt· C· q̃ bo· cedere poſ· l· vl· k ¶ Peccati· g̃ adhuc non eſt liberatus a debito ſed tñ a pena· vnde ſi

vel inuitãtur hm̃õi comodis re tenẽtur· Iſti ſi viã vite mutauerint a excellẽtioris ↄſcẽderit ſcitatis gradũ· facilius ea q̃ hoc modo acquiſierũt tam̃ ſua paupibus largiunt̃ q̃ eis a quib⁊ accepta ſunt tam̃ aliena reſtituãt· qui vero ↄtra ius ſocietatis hũane furtis rapinis calũnijs oppreſſiõib⁊ inuaſionib⁊ aliq̃ abſtulerint reddenda potius q̃ donanda cẽſemus zachei publicani exemplo·

Q Vod vero **C· VI**

penitentia agi non poſſit niſi res aliena reddatur· teſtatur aug̃· in epiſtola ad macedonium·

Penitentia non agitur ſi res aliena non reſtituatur·

S I res aliena p̃pter q̃ peccatũ eſt reddi poſſit et nõ redditur· penitẽtia non agitur ſꝫ ſimulatur· ſi aũt veraciter agit̃ nõ remittitur pc̃tm niſi reſtituat̃ ablatũ· ſi ut dixi reſtitui p̃t· Plerũq̃ enim qui aufert amittit ſiue patiẽdo malos ſiue ip̃e male viuendo· nec aliud hꝫ vñ reſtituat· huic certe nõ poſſumus dr̃e· redde q̃d abſtuliſti· niſi cũ hr̃e credimus et negare· verũ quidem ſi aliq̃s ſuſtinet cruciatus repente dũ exiſtimatur hr̃e q̃d reddat nõ eſt iniquitas q̃ ſi nõ eſt vñ reddat ablatã pecuniã· tñ dũ eã p moleſtias corpales reddẽ ↄpellitur· pc̃ti quo male ablata ē penas luit· ſꝫ nõ inhumanũ ē etiã p talib⁊ intercedẽ· non ad hoc ut minime reſtituãtur aliena ſꝫ ne fruſtra hõ in hoiẽ ſeuiat· et paulo p⁹· Illud vero fidẽtiſſime dixerim· eum qui p hoĩe ad hoc inuenit ne male ablata reſtituat· et qui ad ſe ↄfugientẽ quãtũ honeſte p̃t ad reddendũ non ↄpellit ſocium eſſe fraudis et criminis· nam miſericordius opẽ nr̃am talib⁊ ſubtrahimus q̃ impendimus· Nõ enim opẽ fert qui ad peccandũ adiuuat· ac non potius adiuuat ſed obuiat ſubuertẽdo atq̃ opprimẽdo·

Sed nũquid nos ideo aut exigere aut exigendum tradẽ vel poſſumus vel debemus· agimus quãtũ ep̃alis facultas dat et hũanũ quidem non nunq̃ ſꝫ maxime ac ſp diuinũ iudicium ↄtamiantes· noletes aũt reddẽ q̃d nouim⁹ ⁊ male abſtuliſſe· et vñ reddatur hr̃e arguim⁹ increpamus obteſtam̃ quoſdã clã quoſdã palãꝫ ſic diuſitas pſonaꝝ diuſam videtur poſſe ⁊ velle accipe medicinã· ſi vẽo rẽ alienã quis ↄſecrauẽit· nõ eandẽ ſꝫ eſtimacõeꝫ eius reſtituẽ dꝫ ¶ Vñ greg̃·

Qui rem alienam conſecrat eius eſtimacõnem reſtituãt·

C Õmpimus nullã extitiſſe cãꝫ p q̃ res eoꝝ potuiſſent rõnabiliter occupari atq̃ eas inconſulte ac temẽ ↄſecrari· Idcirco experiẽtie tue p̃cipimus ut q̃ q̃d ſemel cõſecratũ eſt eis nõ valet ultra reſtitui· ſtudij tui ſit ut ip̃e ep̃us debeat preciũ dare· ¶ Pro malis aũt apud p̃ncipes eccĩa dꝫ intercedẽ nõ eos temerario auſu defendẽ· ¶ Vnd̃ grego· iohãni defenſori·

Eccĩa p malis intcedat ñ eos temẽ defendat·

H ij qui in furtis publicis implicati ſunt a nobis nõ videãtur iniuſte decendi· ne opinionẽ male agentiũ ex indiſcrete defenſiõis auſu in nos ullo mõ transferamus· ſꝫ quãtũ decet eccĩaꝫ ammouẽdo ⁊ ṽbũ interceſſiõis adhibẽdo quib⁊ valetis ſuccurrite· ut alijs opẽ feratis et opinionẽ ſcẽ eccĩe nõ inquinetis ¶ Furtũ aũt nõ tam in quantitate rei q̃ i affectu furãtis ↄſiderat̃· ¶ Vnde ieronimus in epiſtola ad titum·

Nõ ſolũ in maiorib⁊ ſꝫ etiã in minoribus furtum conſideratur·

F Vrtũ aũt nõ ſolum in maioribus ſꝫ in minoribus etiã iudicat̃ nõ enĩ q̃d furto ablatũ eſt ſꝫ mẽs furãtis attẽditur· quõ in fornicacõe nõ idcirco diuſa fit fornicacõ· ſi mulier ſit pulcra aut deformis· ancilla aut

penas corpales inſligere· Sꝫ nonne clẽci p̃nt ſiue eccleſia corpales penas iſligere ut· v· ·q· v· illi q̃· ⁊· xxiij· q· v· cũcelliõeſ ſẽn· p̃t vel p̃nt ſꝫ nõ tãtas quantas ſeclãris iudex· nõ enĩ p̃t punire ad mẽbri trũcacõneꝫ vt· ex̃ de rap· in archiepiſcopatu

p ¶ Tradere· ſi g̃ clẽcus cepit fureꝫ in domo nõ tradet ip̃ſuꝫ iudici ſed ſi iudex furẽ captuꝫ ei abſtulerit vi nõ imputatur clerico alioquĩ licite auferẽtur clẽcis ſua ut· xxiij· q· v· vnũ ſolũ Itẽ nec clẽcũ depoſitũ tradat epiſcopus iudici ex̃ de iud· at ſi clẽci· vl̃ dic q̃ clẽci tñ ſ malefi ̃cos p̃nt tradẽ curie ut nõ puniãtur ad ſanguinis effuſioneꝫ· ſed alio mõ vt ex̃ de iudeis· ita· et· xi· q· ·i· ſi quis ſacẽdotũ

q ¶ Clam· ſi ē occultũ· ij· q· i· ſi peccauerit·

r ¶ Palã· ſi ē manifeſtũ· vi· q· i· ſi oĩa

s ¶ Diuerſitas· ar· q̃ pro diuerſitate pſonarum diuerſe pene ſtatuantur· ut· xij· q· ij· fraternitas· xxiiij· q· iij corripiantur·

C Ompimus· cis· id ē laicis· q̃ res ſemel ↄſecrata nõ dꝫ amodo ad prophanos vſus redigi· vt· xij· q· ij· aurũ· et· j· de ↄſe· di· i· ligna· ſi aũt res illa fuiſſet alicuius eccleſie illi bñ eſſet reſtituẽda· ut· xij· ·q· ij· ap̃licos· et ·xvij· q· iiij· q̃ſti· aliud tñ ē in re animata· nã ſi ſu⁹ alicuius fuit cõſecratus bñ reſtituitur domino ſuo vt ·liij· di· ex ãtiq̃s·

ſed h̃ ideo ē q̃ cũ ſuus ſit res aĩata deliquit p̃mittẽdo ſe ordinari ſed res inaĩata in nullo deliquit vt vides i ſiñ· vij· q· i· ep̃us in dioceſi· can de rõnem aſſignat lex· q̃d ſi neſcio vbi ſit ſu⁹ meus nõ ideo ip̃ius poſſeſſionem p̃didi· ſed aliud eſt in his que anima carent vt· ff· de acq̃·

h poſſeſſi· ſi rem mobilem· et· l· pompo· in prin· ij qui· iniuſte· id ē nimis improbe et importune et hoc verum eſt

cū ſcit aut credit eos iuſte dēnatos. Si aūt fugerint ad eccīaȝ tunc omnibꝫ modis quibus pt tenetur eos defendere niſi ſit publicus latro vel nocturnꝰ depopulatoꝛ agroꝝ. vt. xxvij. q. iiij. rerū. et. c. ſic. et. ex. de immu. ecc. inter alia. ſi aūt in iuſte fuerit dēnatus eccīa tenetur eū omnibꝰ modis iuuare. Nam illud ē preceptum eripe eum qui ducitur ad mortem. vt. xxiij. q. iij. non in inferenda.

F Urtum. qđ. huic obuiat qꝫ dr. ff. de abig. l. i. v bi ꝑpēditur qꝫ ma gis punitur ꝓ bo ue fur ꝙ pro oue qꝛ ꝓ boue dat. v. boues ꝓ oue. iiij. Sed dicas qđ ibi dicitur qꝫ dabit. iiij. oues intelli ge ṗter illā quam abſtulit. Itē cōtra ē extra de ſimonia et ſi qſtiones. vbi nō omitteretur ſi monia in modico ſicut in magno. ſꝫ intellige qꝫ nō ita ꝓſumitur cōmitti in modico ſicut in magno. qn̄qꝫ tn̄ pro modico nec magis nec minus vt. j. đ cō. di. ij. re uera. impn̄. vbi di cit qꝫ oīes i deſer to mortui ſunt. et tn̄ duo ex eis non moriebatꝰ caleph et ioſue. lxxvi. di. ieiunium. ſic ḡ ꝓ minima re pt agi de furto vt ꝭ ⁊ in ſti. de re. diuiſi. ꝧ. gallīaꝝ. lieȝ actō de dolo non detur ꝓ mima re. ut. ff. de dolo. item.

b Fornicacō. h. dicit magis pec cari cū pulcra ꝙ cū deformi qꝛ ma gis voluptuoſe cō gnoſcit pulcram ſed in deformi ꝙ cicius pt abſolui ſe. baȝ. dicit ma gis peccari cū de formi quia plura ſunt q̄ ſuadēt cōmi tteri pulcre ꝙ de formi ſcȝ pulchri tudo eius et libi do. Queſtio. i.

Q Uod autē ſi quis eſt ita alienatus mente qꝫ neſcit qđ facit nec diſcernit nec intelligit. non imputatur eī qđ facit. j. e. aliquos. et. c. illa. et. xvij. q. ij. conſaldus. iij. q. ix. iudicas. quidam tn̄ diſtinguunt. qꝫ ſi ſua culpa incidit quis in alienacōnem mentis imputatur eī. ſi ſine culpa non vt. j. e. ſi quis inſaniens. quam diſtinctōnem non admitto. gra. allegat pro et contra. et ad intelligentiā eius qđ dicit. nota qꝫ infirmitas alia ē anime et alia carnis. Infirmitas anime duplex eſt. vna que dr ira vel odiuȝ vel dele ctacō et ꝭ ē peccatū. et q̄ ex tali infirmitatē fiūt imputātur. alia ē pe na vt obliuio ignorantia. et que ex hac fiūt qn̄qꝫ imputāẗ qn̄qꝫ non. ſi militer infirmitas carnis duplex eſt. vna eſt fomes peccati ſcilicet.

in genua paup̄ ā opolenta. ſꝫ qualiſ cūqꝫ illa fuerit vna ē fornicacō ita in furto quātūcūqꝫ quiſqꝫ abſtulēit furti crimen incurrit.

Incipit cauſa decimaquinta.

S Acerdos quidā cīmine carnis la pſus eē ꝓhibetur anteqꝫ ſacdota lē bn̄dictōem cō ſequeretur. poſt ꝙ vero ſacerdo tium adeptus eſt in furorem verſus quendam interfecit. recupata vero ſanitate apud ep̄um accuſatur ab e a cū qua lapſus eſſe dicit̄. ep̄us aūt die dn̄ico cām exāmiat ſacdos infici atur crimen ſibi illatū. quorundam clicoꝝ ſibi p̄ocinia querit. Illi vēo nō ſine p̄cio ſibi p̄ocmātur tandem ep̄s ↄfeſſionē q̄ſtionibꝰ extorquet. demū ſolus ⁊ abſqꝫ ſinodali audien tia illū ſentētia ferit. Queritᷣ at. an ea q̄ fiūt mente alienata ſint imputāda. Scđo. an. ꝓ impēſis p̄o ciniis liceat clēicis munera exigere. Tercio. an ex mulieris ↄfeſſione iſte ſit cōdemnādus. Quarto. an die dn̄ico eiꝰ cā ſit vētilāda. Quinto an ſibi negāti purgatio ſit defe rēda. Sexto an eiꝰ ↄfeſſio crucia tibus ſit extorquēda. Septimo ā abſqꝫ ſinodali audientia ep̄us vale at ſacerdotē damnare. Octauo ſi ſponte ↄfeſſus aut ab aliis ↄuictꝰ fuerit qꝫ ante ordīacōeȝ peccauēit an ſuſcepti ordinis officium exequi ſibi liceat. Q I

Q Uod aūt ea que alienata mente fiūt nō ſint imputāda facile videtur poſſe probari. pec cata namqꝫ alia penes voluntatem animi alia circa nature infirmitatē vidētur ↄſiſtē. Eſt autē voluntas vt aug. ait in li. i. retractacōnū. animi motus ad aliquid vel non imitandū vel adipiſcendū qđ ꝓpterea dcm̄ eſt ut hac diffinicōe volēs a nolēte diſ cerneret̄. ex volūtate itaqꝫ pcc̄a ꝓ cedūt q̄ libero mentis arbitrio et de ſinquēdi ꝓpoſito cōmittūt̄. Porro infirmitas alia ē animi alia carnis Infirmitas animi eſt ignorātia car nis infirmitas ē eiꝰ ↄcupiſcētia. Ex utraqꝫ aūt infirmitate q̄ ꝓcedūt im putant̄ ad penā. Unde de quibuſdā ignorātibꝫ dcm̄ eſt. ſi quis ignorat ignorabitur. tales illi erāt de q̄bus xp̄s ait ap̄lis. extra ſinagogā faci ent vos. qꝛ arbitrabūtur obſequiuȝ ſe p̄ſtaē deo. De eiſdē etiā ap̄ls ſcri bit in ep̄la ad rōnos. teſtiomū illis ꝑhibeo qꝛ zelū dei hn̄t ſꝫ nō ſm̄ ſciaȝ nullū tn̄ eoꝝ in ꝑfidia ſua ꝑſeueran tē ꝭ ignorantia excuſat. Ex carnis infirmitate ꝓcedūt q̄ nature lāguo re fiūt. q̄ niſi imputarentur ad penā nequaꝙ ap̄ls lege carnis grauatꝰ dicēt. ifelix ego hō q̄s me liberabit đ corpe mortis huiꝰ ⁊c̄. Siue ergo penes volūtatē ſiue penes infirmita tem pcc̄a conſiſtāt ſemp imputant̄ ad penā. Cui ſententie illud aug. de vera religione ↄtrariū vidꝛuſqꝫ adō pcc̄m volūtariū malū eſt ut niſi ſit volūtariū nullo mō pcc̄m ſit. et hoc quidē adeo manifeſtum eſt ut nulla huic doctorum paucitas. nulla indo ctoꝝ turba diſſentiat. q̄re aut negā dum eſt pcc̄m ↄmitti. aut fatenduȝ

originale pcc̄m. et q̄ ex hac cā fiūt imputantur. alia ē pena peccati vt febris et furoꝛ. et q̄ ex hac cā fiūt non imputatūr ſi non diſcernit quid agat b Nō ſint. melius eſſet ſine nō. qꝛ p̄mo ꝓbat qđ imputantur. e Nō imitādū. id ē nō faciendū. f Vel adipiſcēdū. id ē faciendum. g Propterea. id ē in diffinicōne volūtatis ideo ponitur affirmacō et negacō vt oſtendatur qua voluntate quis dicatur volens et qua vo luntate dicatur no lens. nam volun tate ad aliquid fa ciendū dr quis vo lēs. voluntate ad aliqđ non faciēdū dr quis nolens. et ſic omnis nolens dr volens. et eadē qualitas dici pt voluntas et pt di ci noluntas. nam nolle facere idē ē qꝫ non velle facē. vnde lapis non di citur nolens cū nō habet volūtatem nō faciēdi. nā ſm̄ reg̃laȝ iuris. eius eſt nolle cuius eſt velle. vt. ff. đ re. iur. eius. ꝭ ptȝ qꝫ aug. vult qꝫ eadē vis aīe ſit vis ↄcu piſcibilꝰ et vis iraſ cibilis. nam ꝑ vim ↄcupiſcibilem ap petimus aliquid et ꝑ vim iraſcibi lē deteſtamur ali quid.

h Concupiſcen tia. id eſt fomes pcc̄i originalis.

i Ad penaȝ. ſed nō ſemp puniūtur pcc̄a q̄ ꝓueniunt ex ignorantia. xxx iiij. q. ij. in. lectū.

k Ignorat. id ē qui appetit igno rare. vel q̄ ↄtēnit ſcire vel negligit ſcire. cū poſſit q̄re re a peritioribus vn̄ q̄dam ignorāti a eſt ex ſimplici tate vt illoꝝ qui ad lr̄am aliqđ in telligūt. q̄dam ex culpa. q̄dā ex ne gligētia. et ſm̄ ꝭ magis vel minus punitur. xi. q. iij. excellentiſſimus. qm̄. et. c. ſi.

l Zeluȝ. quidā ex iudeis bono ze lo mouebātur ↄ̄ diſcipulos domi ⁊ ip̄m deū et ip̄e do minꝰ ꝓ illis ora uit in cruce cū di xit. dn̄e remitte e is qꝛ neſciūt quid faciunt. iſti habe bant zelū ſed nō ſm̄ ↄſcientiā id ē ſm̄ fidem id ē erroneā habuerūt ↄſci entiā. alij aūt ſcienter deliq̄rūt. xxiiij. q. i. c. patus. m De corpe. id ē a dominio carnis in qua morꝰ ē. s. di. v. Sed penſandū. palea ē.

n Semp. allegādo dicit. o Cui. ꝭ allegat in ↄtrariū qꝫ ea q̄ mente alienata fiūt nō imputātur vnde hic ponebant antiqui notulam defen ſor. p Modo. q̄dam dicuntur ſimpliciter pcc̄m et non pena. quedam dicuntur pena pcc̄i et non pcc̄m. pena pcc̄i ſunt ignorantia infirmitas obliuio. illud aūt dr ſimpliciter peccatū. qđ ex libera volūtate ꝓcedit.